

Kontakt

Enhedslistens folketingssekretariat
Anders Hadberg
E: elanha@ft.dk
T: 33 37 50 75

Stop forringelserne af velfærden! Ikke flere besparelser

Stop forringelserne af velfærden!

1. Indledning

Dette debathæfte belyser den økonomiske situation i kommunerne. Efter 7 år med stram nedskæringspolitik er det afgørende at analysere virkningen på velfærden og den ulige mulighed kommunerne har for at yde en velfærd på et tidssvarende og værdigt niveau. I dette notat kan du læse om de seneste års besparelser på kommunerne og om konsekvenserne for de ansatte.

2. Kommunernes økonomi er blevet udhulet under krisen

Ser man på de overordnede økonomiske rammer er det kun gået en vej: Tilbage. Og står det til den borgerlige regering skal det blive værre endnu. For selvom det sidste år lykkedes at presse V-regeringen til at droppe sit krav om et omprioriteringskrav på årligt 2,4 milliarder kroner til kommunerne, er velfærden langt fra fredet. I stedet blev et "effektiviseringsprogram" aftalt mellem KL og regeringen, som hvert år frem til 2020 fjerner 500 millioner kroner fra kommunerne. Fortsætter effektiviseringsprogrammet i 2018 vil servicerammen være skåret 5,4 milliarder kroner siden 2010, jf. Figur 1.

Servicerammen angiver hvor mange penge kommunerne samlet set må bruge på velfærd i løbet af et år. Men ser man på de faktisk afholdte udgifter til velfærd, er de faldet med 8,3 mia. kr. siden 2010, jf. Figur 1. Det svarer til at en gennemsnitlig kommune har skåret velfærden knapt 90 millioner kroner. Der er altså skåret markant ned på velfærden i kommunerne.

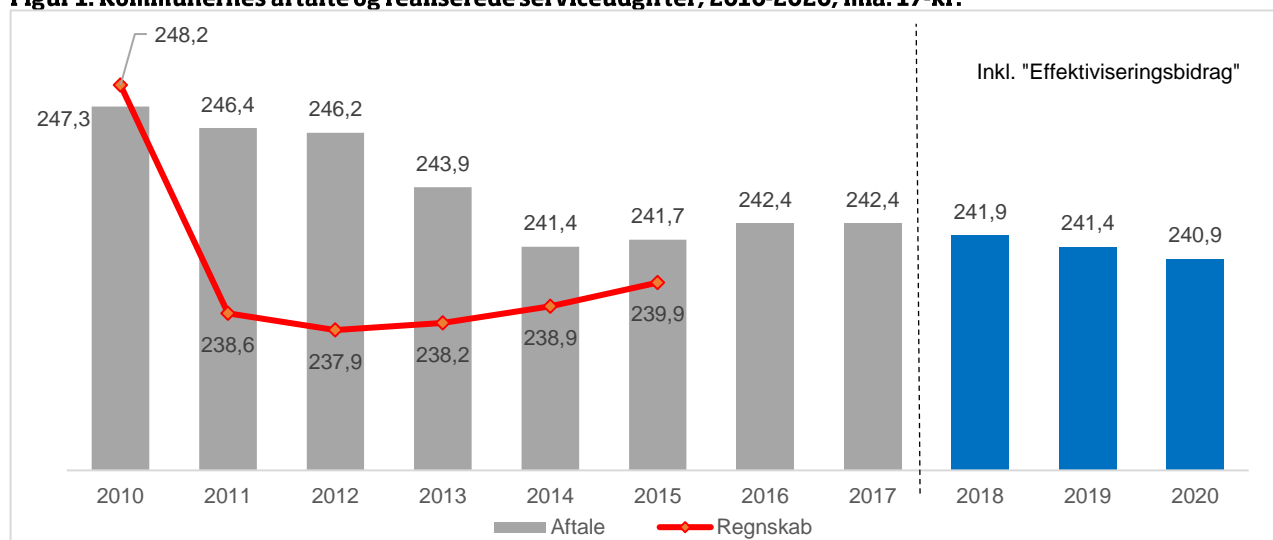
Nedskæringerne ødelægger kommunernes økonomi og mulighederne for at opretholde en tidssvarende velfærd. Derfor er det største betydning at stoppe forringelserne af velfærden. Det kræver, at de kommende forhandlinger om kommunernes økonomi for 2018 medfører et løft af kommunernes økonomi.

Kommunernes økonomi ødelægges af de massive nedskæringer. Besparelserne har kostet 30.000 offentligt ansatte, og det har ramt børn, unge og gamle rigtig hårdt. Der er langt flere børn pr. lærer og pædagog. Mange ældre får ikke længere besøg af hjemmeplejen. De offentligt ansatte lider under dårligt arbejdsmiljø og stress, fordi de med færre hænder skal løse stadig flere opgaver.

Velfærdsdanmark er spændt til bristepunktet og kan ikke klare flere nedskæringer. Regeringens nye milliard-besparelser, det såkaldte *effektiviseringsprogram*, vil betyde fyringer af tusindvis af offentligt ansatte og store forringelser for børn, unge, ældre og udsatte. Det skal stoppes ved de kommende økonomiforhandlinger.

Det er et politisk valg, om vi vil spare på velfærden eller forbedre den. Vi kan vælge, om vi skal købe kampfly for 35 milliarder kroner eller løfte velfærden for børn, gamle og udsatte. Vi kan vælge, om vi skal have topskattelettelser eller beskatte de riges milliardgevinster. Det er afgørende for velfærden, at vi gennemfører et opgør med "nødvendighedens politik", som i årevis har forringet velfærden.

Figur 1. Kommunernes aftalte og realiserede serviceudgifter, 2010-2020, mia. 17-kr.

Anm.: Figuren viser de aftalte kommunale nettodriftsudgifter til service - ikke tillagt de under det statslige udgiftsloft afsatte midler til løft af kommunernes service, fx ældre milliarder og normering i daginstitution.

Kilde: Finansministeriets svar på spørgsmål nr. 3 til aktstykke 133 (2015-16), og spm. 181 (alm. del. 2016-17) til Folketingets Finansudvalg. Egne beregninger.
<http://www.ft.dk/samling/20151/aktstykke/aktstk133/pgf/7/spm/3/svar/1333626/1648217.pdf>,
<http://www.ft.dk/samling/20161/alm-del/fiu/spm/181/svar/1377462/1715335.pdf>

3. Budgetloven = sanktioner og nedskæringer

Kommunernes økonomi er ikke blot blevet udhulet af faldende bevillinger. Samtidig har vedtagelsen af *Budgetloven* indført økonomiske sanktioner over for kommuner og regioner. Sanktionerne tvinger kommuner og regioner til underforbrug. Det skyldes, at hvis kommuner og regioner bruger mere end aftalt i de årlige økonomiaftaler, så får de taget pengene i det efterfølgende år. Derfor har kommunerne haft et mindre-forbrug på milliarder af kroner siden 2011. I 2011 var mindre-forbruget i forhold til de aftalte velfærdsudgifter på 7,7 mia. kr., i 2012 på 8,1 mia. kr. og i 2013 på 5,6 mia. kr. I 2014 var mindre-forbruget 2,5 mia. kr.

Boks: Budgetloven fører til nedskæringer i den offentlige sektor

Budgetloven er den frivillige danske tiltrædelse af EU's "Finanspagt". Finanspagten har til formål at sætte de offentlige finanser under stram styring for at skabe økonomisk stabilitet i euroområdet. Med andre ord er Finanspagtens formål at redde euroen og EU fra at bryde sammen.

Den daværende SRSF-regering vedtog sammen med de borgerlige partier at implementere en "Budgetlov" i dansk lovgivning. Budgetloven består af 3 led:

1. De Økonomiske Råd bliver finanspolitisk vagthund og skal overvåge finanspolitikken
2. 4-årige "udgiftslofter" skal vedtages af Folketinget og fastlægge offentligt forbrug i mia. kr.
3. Der indføres sanktioner overfor kommuner og regioner:
 - Budgetsanktion: Hvis budgetterne overskrider de aftalte lofter, kan 3 mia. kr. tilbageholdes
 - Regnskabssanktion: Hvis regnskaberne overskrider budgetterne, kan 3 mia. kr. tilbageholdes.

Budgetloven er et redskab til at sikre, at intet led i den offentlige sektor bruger flere penge end aftalt i finansloven, økonomaftalerne og i budgetterne for hhv. kommuner og regioner. Problemet er, at budgetloven fører til en overdreven spareadfærd i både stat, regioner og kommuner. Samtidig kan man se, at de offentlige institutioner laver benzinafbrænding, hvor overforsigtigheden i årets begyndelse forsøges indhentet med stort forbrug i slutningen af året. Budgetloven fører derfor til styringsproblemer i den offentlige sektor ved at fremtvinge en sparepolitik, som tjener de politiske kræfter, der ønsker en ringere velfærd og en mindre offentlig sektor. Det bliver i praksis umuligt at styre, at borgerne får den velfærd, som politikerne stiller dem i udsigt.

Sixpacken forhindrer progressiv finansiering af mere velfærd

Budgetloven skal sikre, at landene fører samme nedskæringspolitik på de offentlige finanser. Samtidig er Budgetloven bundet sammen med anden kontrollovgivning i EU. Særlig vigtig i denne sammenhæng er den såkaldte Sixpack. Hvor Budgetloven har til formål at sikre, at medlemslandene har balance på de offentlige budgetter på kort sigt, skal Sixpacken sørge for, at landene ikke fører en progressiv økonomisk politik. Sixpacken betyder, at EU-kommissionen overvåger medlemslandene for økonomiske ubalancer. Hvis der føres en økonomisk politik, som efter EU-kommissionens vurdering fører til ubalancer i den kapitalistiske økonomi, kan den sætte et land under en "Excessive Imbalance Procedure", hvor landene tvinges til at gennemføre struktur-reformer for at rette op på ubalancerne. Med andre ord skal det sikres, at landene fører en politik til gavn for de finansielle markeder og ikke til gavn for befolkningen. I sidste ende kan landene pålægges sanktioner.

Så selvom man i Danmark ønsker meget mere velfærd og en venstreorienteret regering ønsker at gøre det uden at øge underskuddet på de offentlige finanser, så vil finansiering gennem øget skat på virksomhedernes overskud, indgreb overfor den private banksektor eller lignende tiltag. På samme måde vil stigende lønninger fx som følge af en arbejdstidsnedsættelse kunne føre til at Danmark vil få særlig opmærksomhed fra EU-kommissionen.

Det er en selvstændig opgave for en regering, som vil sikre mere og bedre velfærd, at afskaffe Budgetloven og bryde med Finanspagtens økonomiske spændetrøje.

Læs notat om [Budgetloven og kommunernes økonomistyring](#).

4. Besparelser maskeret som effektiviseringer

Ud over de store reduktioner i udgifter til service er der tale om store besparelser maskeret som effektiviseringer. KL skriver i en redegørelse herom, at der er sparet 17 ½ mia. kr. siden 2007, og alene siden 2011 er der sparet 13 ½ mia. kr., jf. *Tabel 1*. Samtidig er der i økonomaftalerne indgået såkaldte *moderniseringsaftaler*, som forpligter kommunerne på at spare. Mellem 2013 og 2016 vil kommunerne således have foretaget besparelser for yderligere 3,5 mia. kr.¹ Regeringen har "lovet", at den ligeledes vil hjælpe kommunerne med at finde effektiviseringer for samme beløb. Ofte foregår det via lovgivning, som er med til at forringe servicen i kommunerne. Et eksempel på "effektivisering" er forringelsen af det kommunale beredskab, en forringelse som Enhedslisten har kæmpet imod.²

Tabel 1. "Effektiviseringer" i kommunerne

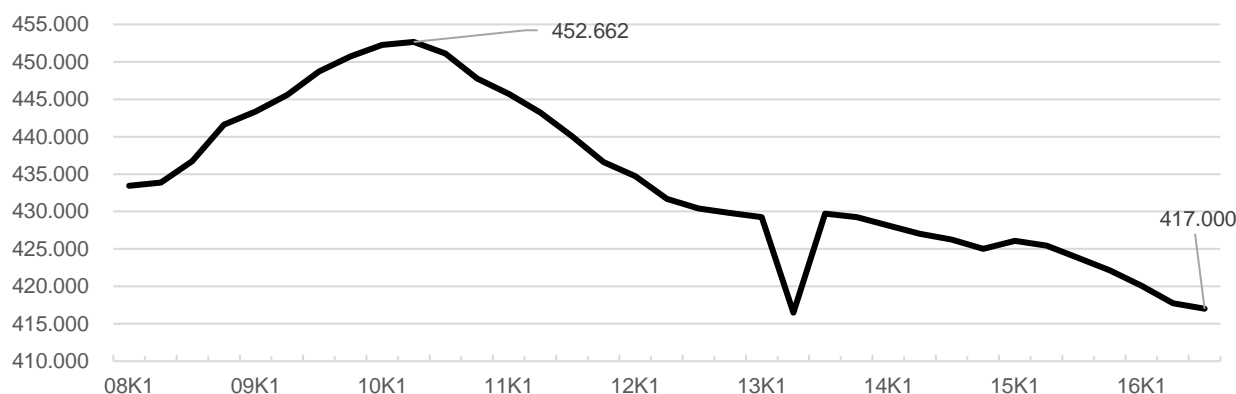
Mia. kr., 15-pl	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	B2015	I alt
Effektiviseringer	0,6	1,0	1,1	1,4	2,8	2,6	2,9	2,4	3,0	17,5

Kilde: KL (2015); "De effektive kommuner 2014 og 2015", side 6.

5. Færre hænder til opgaverne

Nedskæringer og mindre-forbrug har ført til, at der er markant færre hænder til at løse et stigende antal opgaver i kommunerne, jf. *Figur 2*. I perioden 2010K2 til 2016K3 er der blevet knapt 35.700 færre fuldtidsansatte i kommunerne til at løse opgaverne. Det svarer til en nedgang på hele 7,9 pct. af antallet af ansatte, hvilket må betegnes som et markant fald.

Figur 2. Antal fuldtidsbeskæftigede i kommunerne, 2008-2015

Anm.: Figuren viser antallet af fuldtidsbeskæftigede (sæsonkorrigeret) i kommunerne fra 1. kvartal 2008 til 4. kvartal 2015. Den kraftige nedgang i antallet af ansatte i 2013K2 skyldes lockouten i foråret 2013.

Kilde: Danmarks Statistik, Tabel OBESK3.

De personalegrupper, som særligt er skåret ned, er både på "bløde" velfærdsområder og på tekniske områder. Siden 2009 er følgende store lønmodtagergrupper reduceret kraftigt:

- Lærere: knapt 7.000 færre.
- Pædagogisk personale: knapt 3.000 færre pædagogisk uddannet personale i dagtilbud og klub
- Pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter: Godt 2.500 færre
- Dagplejere: Knapt 7.500 færre
- Social- og sundhedspersonale: knapt 11.500 færre
- Specialarbejdere: godt 3.500 færre
- Rengøringsassistenter: Knapt 3.500 færre

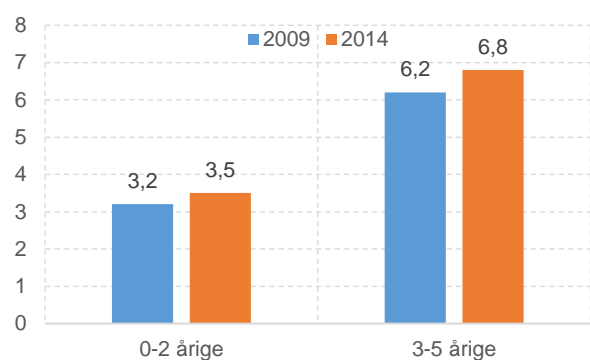
De massive nedskæringer har sænket serviceniveauet betragteligt. Velfærden er simpelthen blevet ringere. Selvom personalet løber stærkere for at afbøde virkningerne af de hårde nedskæringer, så kan de ikke modvirke den velfærdsdræbende sparepolitik, som VLAK-regeringen og regeringer har ført. Nedenfor gennemgår vi tre store velfærdsområder i kommunerne: Dagtilbud, folkeskole og ældreomsorg.

6. Daginstitutionerne omdannes til opbevaring - der mangler 4.400 pædagogisk personale

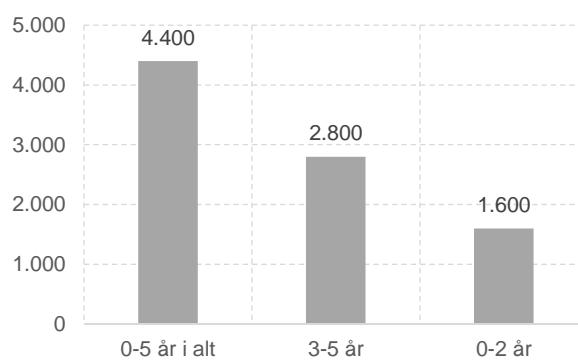
Daginstitutionerne har været en skraldespand for besparelser i kommunerne, fordi der ikke gælder nogle mindstrettheder for børnene. Det er en stor skade for fremtiden, fordi hele 97 pct. af alle 3-5 årige går i dagtilbud.

Siden 2009 er normeringen i daginstitutioner for børn i alderen 0-5 år forringet. Det vil sige, at der er blevet flere børn pr. voksen. Faktisk er antallet af 3-5 årige børn pr. voksen steget med ikke mindre end 11 pct. mellem 2009 og 2014. For børn i 0-2 års alderen er normeringen steget med 9 pct. i samme periode, jf. *Figur 3*.³

Figur 3. Børn pr. pædagogisk personale i daginstitutioner

Figur 4. Antal pædagogisk personale, der skal ansættes (2014) for at nå op på 2009-normering

Kilde: BUPL.

Det har alvorlige konsekvenser, når børn ikke får den omsorg fra voksne, som de har brug for. For langt den største og bedste påvirkning foregår i 0-5 års alderen. Børn, som går i institutioner med høj kvalitet, klarer sig bedre i livet. Både når man måler på uddannelse, arbejde og sociale færdigheder.

Kvaliteten afhænger ifølge forskningen af hvor gode normeringerne er, og om det faglige personale er godt uddannet. Nedskæringer på daginstitutioner og dagpleje, som følger af udsultningen af kommunernes økonomi siden 2009, har derfor store negative konsekvenser på den lange bane for vores børn og unge. Det kan vi ikke være tjent med.

Derfor må det være klart, at børnenes velfærd ikke kan tåle flere nedskæringer. Skulle man have holdt samme kvalitet i normeringerne som i 2009 manglede der i 2014 hele 4.400 ansatte i daginstitutionerne for 0-5 årige, jf. *Figur 4*.⁴ Tallet er sandsynligvis højere, hvis man fremskriver til 2015.

Der er brug for at ansætte mere pædagogisk personale til at løfte den pædagogiske opgave og give vores børn den omsorg, de har brug for. Der er ikke plads til at daginstitutionerne bliver til opbevaring i et samfund, hvor der kun er fokus på arbejde og produktion.

Besparelser fører til privatisering

Besparelserne på dagtilbuddene har ført til en øget grad af privatisering. Det skyldes flere forhold. For *dagplejen* er der en tendens til at dagplejerne opsiges. Som reaktion er der flere dagplejere, der etablerer sig som private børnepassere, hvilket gør, at de kan underbyde de kommunale institutioner og dagplejere. Området er stort set ureguleret og gør, at de private børnepassere, som er selvstændigt erhvervsdrivende, fungerer som social dumping inden for faget.

Dagtilbuddene for de 0-5 årige er gennem de seneste 5 år gennemgået en sammenlægningsproces, hvor der er opstået stadig større institutioner. Det sker oftest med henblik på at spare på driftsomkostningerne. Derfor opretter forældre private daginstitutioner i protest mod de kommunale sammenlægninger. Samtidig er der opstået deciderede profit-børnehaver, hvor børnehaverne drives som private selskaber med det hovedformål at skabe overskud til ejerne. Her er det store problem, at den pædagogiske indsats og bemanningen lider under hensynet til overskud på regnskabet.

Privatiseringen sætter ikke kun det pædagogiske indhold i dagtilbuddene under pres. Det underminerer også et samfund, hvor børn vokser op med andre børn med forskellig baggrund fra deres egen. Derfor er det afgørende at stoppe de massive besparelser på dagtilbudsområdet.

7. Folkeskolen omdannes til "tankstationer" - 26 pct. mindre per elev på få år

Den undervisningsform, der anvendtes i folkeskolen for 40-50 år siden, kaldes i dag for tankpasser-undervisning. Eleverne kom i skole, sad stille på bænke og læreren fyldte viden på børnene som en tankpasser, der fylder benzin på de stillestående biler. Nedskæringerne på folkeskoleområdet i de senere år truer den moderne udvikling, hvor børnene skal inddrages, arbejde selvstændigt, udfordres og selv er med i at skabe et godt læringsmiljø.

Færre lærere til flere elever - kvaliteten forringes

En af hovedårsagerne til presset på undervisningen og læringen i folkeskolen er, at nedskæringerne har ført til færre lærere. Siden 2009, hvor de store nedskæringer i kommunerne begyndte, er der sket et dramatisk fald i antallet af lærere i folkeskolen. Der var omtrent 7.700 færre lærere i august 2016 sammenlignet med august 2009. Det er et fald på 14 pct. Udviklingen kan ikke forklares af et faldende antal elever. Beregninger viser, at elevtallet er faldet 4,7 pct. i samme periode og forklarer altså blot 1/3 af det samlede fald i antallet af lærere.⁵

Bag disse to tal ligger en dramatisk udvikling i skolestrukturen, hvor skoler sammenlægges, så der kommer større skoler med større klasser. Det betyder, at klassekvotienten er steget markant, så hver lærer underviser flere børn. I 2009 var der 20,4 elever pr. klasse; i 2015 var tallet steget til 21,8. Det er en stigning på mere end 6 pct. Dette dækker over, at flere elever er kommet i såkaldte *megaklasser*, dvs. klasser med 25 elever eller flere. I skoleåret 2015/16 gik hele 28 pct. af skoleeleverne i megaklasser. Det er 11 pct. mere end i 2009/10, hvor blot 17 pct. af eleverne gik i store klasser. Det svarer til at antallet af elever i megaklasser er steget med 48.000 elever fra 2009/10 til 2015/16.⁶

Konsekvensen for den enkelte elev er, at læreren har mindre tid til at målrette undervisningen til den enkeltes behov. Betingelserne for differentiering af undervisningen er blevet vanskeligere. Folkeskolereformen løser ikke dette grundlæggende problem, fordi lærernes forberedelsestid formindskes. Det betyder, at der bliver sværere at tilrettelægge undervisningen på en måde, der tager hensyn til den enkelte elevs behov.

Myte at folkeskolen er verdens dyreste skole

Fra borgerlige politikere kan man fra tid til anden høre, at dette har været en nødvendig tilpasning af udgifterne til "verdens dyreste folkeskole". En opgørelse af OECD-landenes udgifter til grundskolen i 2011 viste, at Danmark blot er nr. 10 på ranglisten over udgifter til grundskolen.⁷ Der er langt op til posten som den dyreste folkeskole i verden. Samtidig er der siden 2011 sket yderligere fald i bevillingerne til folkeskolen. Tal fra DLF dokumenterer, at udgiften pr. undervisningstime pr. elev fra 2009/10 til 2014/15 er faldet fra 77 kr. til 57 kr. Et drastisk fald på 26 pct. Dette skyldes ikke mindst folkeskolereformen, som har givet eleverne flere timer på bekostning af lærernes forberedelsestid.⁸

Enhedsudgiften er dog også faldet. Ikke blot er udgiften pr. elev i folkeskolen faldet hele 13 pct. siden 2002.⁹ Alene fra skoleåret 2009/10 til 2012/13 faldt udgifterne til én folkeskoleelev med 5,5 pct.¹⁰ Det er denne massive besparelse, der ligger bag faldet i antallet af lærere i folkeskolen og som sætter sine spor i den kvalitet, som de kommunale folkeskoler kan løfte.

Konsekvenser af nedskæringerne

Politikerne, som skærer ned på folkeskolen, er i dag ved at omdanne folkeskolen til tankstationer. Eleverne bliver flere i klasserne, flere i større klasser og lærerens tid til hver elev falder. Det er et skred i kvaliteten. Den længere skoledag kan ikke kompensere for dette, fordi forberedelsestiden bliver kortere og dermed sætter kvaliteten under pres.

Dette har fået stadigt flere forældre til at flytte deres børn ud af folkeskolen og over i private skoler. Det er et skred i den måde vores samfund er indrettet på; det sætter sammenhængskraften under pres. I 2009 var der 14,6 privatskoleelever pr. 100 elever i grundskolen. I 2016 var tallet steget til 18. Det er en stigning på ikke mindre end 23 pct. på blot 7 år.¹¹

Det er i sidste ende bevillingerne til kommunerne, som afgør hvor mange penge, der kan bruges på folkeskolen. Hvis ikke staten afsætter flere midler til kommunerne, så de kan prioritere folkeskolen, vil flugten over i private skoler, hvor forældrene hver for sig kan betale sig til en bedre normering og vilkår for skolen, fortsætte.

8. Ældreplejen afvikles for det store flertal af ældre

Inden for ældreplejen har besparelserne i kommunerne medført, at der bliver færre ressourcer til andet end de mest plejkrævende ældre. Det betyder, at ældre, som virkeligheden har brug for hjælp, ikke bliver visiteret til hjælpen og dermed overlades til sig selv eller familien for at få den nødvendige pleje og hjælp.

Færre ansatte og færre timer på ældreområdet

Ser man på ældreområdet som helhed er antallet af ansatte faldet dramatisk i de senere år. Tal fra FOA viser, at antallet af ansatte er faldet med knapt 2 pct. fra 2010 til 2015. Men ser man på SOSU'erne så er antallet faldet med knapt 8 pct. I samme periode er antallet af ældre over 80 år - som er den mest plejkrævende gruppe af ældre - steget med 6 pct. Der er altså blevet færre hænder for hver 80 årig. Denne tendens fortsætter ind i 2016. For selvom der er lavet først en ældremilliard og i 2016 også indført en værdighedsmilliard, så vil kommunernes udgifter pr. 80+ årig falde i 2016. Kommunerne har i 2016 budgetteret med at bruge godt 42,5 mia. kr. på ældreområdet, hvilket er 1,9 pct. mere end i 2015. Men det svarer ikke til stigningen i antallet af 80+ årige, som ventes at stige med 2,2 pct. i 2016.

Faldet i det reale ressourceforbrug er dog ikke begrænset til de 80+ årige. Social- og Indenrigsministeriet har opgjort, at kommunernes gennemsnitlige udgifter til ældre over 65 år er faldet uafbrudt siden 2010. Samlet set er udgifterne pr. ældre over 65 år faldet med hele 16 pct. mellem 2010 og 2015.

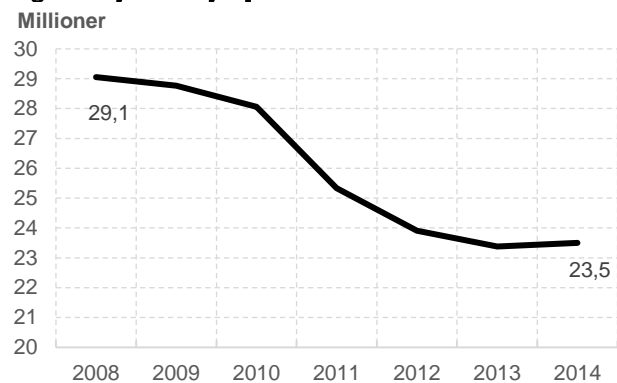
Færre visiteres til hjemmehjælp

Besparelserne på ældreområdet viser sig især på hjemmehjælpen, som indskrænkes mere og mere til de mest plejkrævende ældre. Ældre uden store funktionsnedsættelser må i stigende omfang klare sig selv. Det er en udvikling der har været i gang i flere år, men ved en ændring i serviceloven i 2014, blev det knæsat som princip, at som udgangspunkt skal borgeren ikke have hjemmehjælp, førend borgeren har gennemgået et rehabiliteringsforløb, hvor borgeren skal "bevise" at borgeren ikke kan klare sig selv.

Antallet af hjemmehjælpstimer er således faldet markant. Mellem 2008 og 2014 faldt antallet af hjemmehjælpstimer med ikke mindre end 5,5 millioner! Den gennemsnitlige hjemmehjælpsmodtager har dog næsten samme antal timer hjemmehjælp om ugen. Udviklingen dækker derfor over, at langt færre

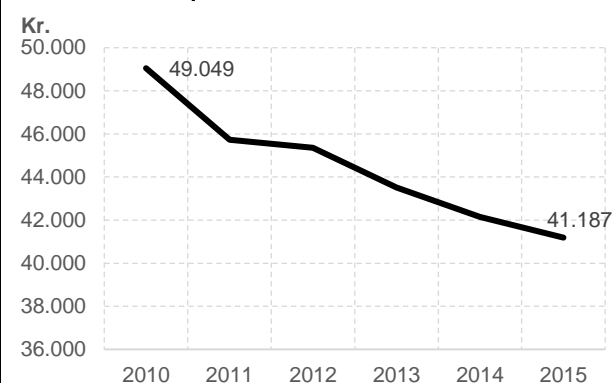
modtager hjemmehjælp. I 2008 modtog 18 pct. af de ældre over 65 år hjemmehjælp. I 2014 var dette tal faldet og blot 12 pct. af de ældre over 65 år modtog hjemmehjælp. Altså et voldsomt fald på 33 pct.!

Figur 5. Hjemmehjælpstimer 2008-2014

Kilde: FOA.

Figur 6. Kommunernes gennemsnitlige udgifter pr. ældre over 65 år, 2010-2014

Visitationen af ældre, som kun har et plejebestov, har været stigende - ca. 3 pct. flere modtagere af udelukkende plejeydelser. Det er typisk de meget plejkrævende ældre, som slet ikke kan klare sig selv. Omvendt er antallet af ældre, som har behov for enten kun praktisk hjælp eller også både praktisk hjælp og pleje faldet med mere end 20 pct. Dette indikerer, at kommunerne visiterer færre til praktisk hjælp, end der i virkeligheden er brug for. I stedet får de ældre enten ikke den praktiske hjælp eller også skubbes opgaven over på de pårørende, som må bruge mere tid på hjælp til deres ældre familiemedlemmer.

Konsekvenser af besparelser: Serviceforringelser og privatisering

Besparelserne på hjemmehjælpsområdet kan ikke undgå at have påvirket kvaliteten af den service, som de kommunalt ansatte hjemmehjælpere skal yde. I en rundspørge til over 2.500 af sine medlemmer i 2015 finder FOA, at hele 75 pct. af de adspurgte inden for hjemmeplejen og plejehjemmene, at de har fået mindre tid til opgaverne inden for det seneste år. Oplevelsen af øget pres på arbejdsmiljøet er altså massivt til stede.

Dette pres må også opleves af brugerne - dvs. af de ældre. Der er mindre tid til den enkelte og opgaverne skal udføres hurtigere. Samtidig har vi set en vækst i de private firmaers andel af hjemmeplejen. I 2008 benyttede 26 pct. af modtagerne af hjemmehjælp private virksomheder. I 2014 var det 38 pct. Denne tendens til at bruge private firmaer er omvendt sammenhængende med besparelserne på området og svarer til den udvikling, vi har set på dagtilbud- og skoleområdet. I ældreplejen har den øgede andel af private leverandører haft alvorlige konsekvenser i form af utallige konkurser, som har berørt ca. 8.000 borgere og ca. 700 ansatte i flere kommuner.

Denne udvikling må stoppes. Der er behov for at opprioritere den offentlige ældrepleje, så den har de ressourcer der skal til, for at skabe en ældrepleje som de ældre og de pårørende kan være tilfredse med, og som kan følge med udviklingen i det stigende antal ældre. FOA har beregnet, at ældreområdet skal tilføres ca. 1 mia. kr. om året i de næste 5 år for at følge med et stigende antal ældre.¹²

9. De ansatte betaler prisen med et sygt arbejdsmiljø

De færre hænder skal på én gang løse flere opgaver, samtidig med at dokumentationskravene og kontrollen vokser. Det kan man kalde en brutalisering af arbejdslivet. Når det kombineres med, at de

offentlig ansatte har en meget høj faglighed og omsorgsfuldt forsøger at udføre deres arbejde, så knækker det mange, endda rigtig mange.

De offentlig ansatte har i undersøgelse efter undersøgelse slået alle negative rekorder omkring deres arbejdsmiljø.

- 82 pct. af de offentlig ansatte "oplever, at arbejdspresset på mit job er meget større i dag end for fem år siden". Det samme gør sig "kun" gældende for 54 pct. af de privat ansatte.¹³
- 48 pct. af de offentligt ansatte siger, at "Jeg føler mig ofte stresset på mit job", men det kun gælder 28 pct. af de privat ansatte.¹⁴
- 3 ud af 10 kvinder vil i løbet af deres arbejdsliv blive syge mere end tre måneder. Det er halvanden gang mere end mændene. Hovedårsagen er stress. Forklaringen er, at kvinder udgør de fleste offentligt ansatte i omsorgsfagene.¹⁵
- Ansatte i kommuner og regioner havde i gennemsnit hhv. 13 og 11,7 sygedage i 2015, mens de privatansatte i gennemsnit kun havde 6,8 sygedage.¹⁶

Trods den massive dokumentation for at offentligt ansatte er stresset på grund af de konstante besparelser, så fornægter de kommunale arbejdsgivere på kynisk vis ethvert ansvar. De står sammen med de private arbejdsgivere sammen om fornægtelsen og skyder skylden på de ansatte selv. Således skriver Michael Ziegler, den konservative formand for KL's løn- og personaleudvalg i en fælles kronik med DA's viceadministrerende direktør, Pernille Knudsen:

*"Det psykiske arbejdsmiljø bliver ofte kædet sammen med stress. Men stress er en naturlig reaktion, som alle mennesker oplever, når der sker forandringer og udfordringer i livet, i arbejdet såvel som i privatlivet. Kun når stressen er vedvarende over en lang periode, bliver det et problem, der skal håndteres. Faktisk er det at gå på arbejde noget af det sundeste, man kan gøre for sig selv. Risikoen for at have højt stressniveau er dobbelt så høj for arbejdsløse som for beskæftigede, viser undersøgelsen "Den Nationale Sundhedsprofil" med svar fra over 160.000 respondenter. Selv folkepensionister er mere stressede end dem i job."*¹⁷

Hvis ikke det var så alvorligt, for de som bliver ramt, så kunne man være ligeglad. Men når det er ledessignalet til alle de kommunale institutioner fra den ansvarlige chefforhandler, så er det nærmest kriminelle udtalelser. Professor og ekspert i psykisk arbejdsmiljø, Tage Søndergaard, skriver i et modsvar:

*"Michael Ziegler ser bort fra de mange store og yderst reelle problemer, der findes i den offentlige sektor i form af sygefravær, personaleomsætning, vold, trusler, chikane, organisationsforandringer og dokumentationskrav. Disse forhold burde specielt Michael Ziegler kende, da han selv er en af de ansvarlige for den meget store belastning, som de ansatte på folkeskolerne er udsat for. Her skal man bakke med tre gennemgribende forandringer på én gang: ny overenskomst, folkeskolereform og inklusion. Ingen af delene var ordentligt forberedt. Til gengæld blev de gennemført samtidig."*¹⁸

10. Der er råd til velfærd

Der er råd til velfærd i Danmark. Der er faktisk råd til meget mere velfærd, end vi får. Det er nemlig en politisk beslutning, hvad man bruger samfundets penge til. Der har været råd til store skattelettelser til de rigeste, og regeringen mener også, der er råd til at bruge 35 milliarder kroner på kampfly. Men hvorfor skal der være råd til flere dyre biler og huse hos overklassen, hvis der ikke er råd til velfærd for de mange? Det må og skal laves om.

Fagbevægelsen og andre gode kræfter må melde sig ind i den offentlige debat og være med til at diskutere, hvad samfundets ressourcer skal bruges til. Alternativet er, at regeringens, vismændene, regnedrengene, CEPOS og de borgeliges fejlagtige skræmmekampagne vinder. Og deres svar bliver "nødvendighedens politik" plus minus ti procent.

Men der er penge nok i det danske samfund til at finansiere velfærdssamfundet, og vi ved, hvor de skal komme fra. Det er ikke raketvidenskab. Man behøver ikke være medlem af Enhedslisten for at kunne pege på, hvor pengene gemmer sig. Skillelinjen i dansk politik går mellem dem, der vil mere velfærd, og dem der vil mindre velfærd. Den går mellem dem der vil flere skatteindtægter, og dem der vil flere skattelettelser. Og så går den mellem dem, der vil økonomisk omfordeling fra rig til lønmodtager og dem, der vil økonomisk omfordeling den anden vej rundt.

De rige bliver meget rigere

At der er penge nok kan vi se på de riges formuer og indkomster. De vokser fortsat - krise eller ej - mens lønmodtagernes indkomster og velfærden må holde for. Her er nogle eksempler til at illustrere, hvordan uligheden stiger.

- Top 100 direktørernes lønninger steg med 8,6 pct. fra 2013-14. De havde i 2014 en gennemsnitsløn på 10,5 millioner kr. årligt.¹⁹
- Top 20 direktørlønninger er steget med 32 pct. og havde i 2014 en gennemsnitsløn på 23,1 millioner kr. årligt.²⁰
- Direktørerne i Top 100 tjener til sammen mere end 1 milliard kr. om året.²¹
- De børsnoterede danske selskaber udbetalte i 2015 86 mia. kr. til aktionærene og 56 mia. kr. i 2016.²²
- Samlet har Danmarks 50 rigeste aktionærer en aktieformue på 685 milliarder kr.²³
- De 10 pct. mest formuende i Danmark sidder på 48 pct. af den samlede formue. Trækker man pensionen fra formueopførelsen er den samlede andel hele 63 pct. for de 10 pct. mest formuende.²⁴

Danske lønarbejderes indkomster står næsten stille

Ser man omvendte på danske lønarbejderes indkomster, så står de næsten stille, og sammenlignet med udlandet halter danske lønninger bagefter.

- Lønningerne på det private arbejdsmarked steg i gennemsnit med beskedne 1,5 pct. i 2015.²⁵
- Lønarbejdernes andel af den samlede værditilvækst i industrien er faldet med 10 pct. siden 2010. Det betyder, at virksomhedsejerne får en stadig større del af det voksende overskud.²⁶
- Siden 2011 har lønudviklingen i den danske fremstillingssektor uafbrudt ligget lavere end blandt de vigtigste samhandelspartnere.²⁷
- Dagpengene er blevet meget mindre værd siden 1990'erne.²⁸
- Kontanthjælpens værdi er udhulet gennem 25 år.²⁹

11. Noter

¹ Se økonomiaftalerne for hhv. 2013 og 2015.

² Udover en besparelse på 125 mio. kr. på det statslige beredskab, var der besparelser på de kommunale beredskaber for 175 mio. kr. <http://www.dr.dk/nyheder/regionale/sjaelland/enhedslisten-det-er-hovedloest-spare-paa-beredskabet-ved-storme>

³ BIUPL (5.6.15): "Faktaark: Normeringer i 0-5 års daginstitutioner". Online: <http://bupl.dk/iwfile/BALG-9X7DV3/Sfile/Faktaark-Normeringer%202014.pdf>

⁴ BUPL (5.6.15).

⁵ DLF (1.11.2016): "Analysenotat: 14 procent færre lærere i folkeskolen". Online: <http://www.dlf.org/media/9217758/analysenotat-antal-laererstillinger.pdf>

⁶ DLF (november 2016): "Analysenotat: Flere elever går i store klasser". Online: <http://www.dlf.org/media/9355812/analysenotat-flere-elever-gaar-i-store-klasser-november-2016.pdf>

⁷ DLF på baggrund af OECD. DLF-slide.

⁸ DLF (oktober 2015): "Analysenotat: Udviklingen i pris pr. undervisningstime fra skoleåret 2009/2010 til 2014/2015". Online: <http://www.dlf.org/media/7596965/udviklingen-i-prisen-paa-en-undervisningstime-fra-skoleaaret-2009-10-til-2014-15.pdf>

⁹ Kilde: DLF, slide.

¹⁰ Kilde: KORA. http://www.kora.dk/media/3481523/10678_saa-meget-koster-en-skoleelev.pdf

¹¹ Politiken (14.06.2017): "Flugten fra folkeskolen fortsætter: Knap hver 5. elev går i fri grundskole". Online: <http://politiken.dk/indland/uddannelse/article5625913.ece>

¹² Dette skøn er formentlig højere end Finansministeriets seneste skøn for det demografiske udgiftstræk, jf.

<http://www.ft.dk/samling/20151/lovforslag/11/spm/86/svar/1276245/1564884.pdf>. Det skyldes, at Finansministeriet korrigerer det demografiske udgiftstræk for "delvist sund aldring", jf. <http://www.ft.dk/samling/20151/lovforslag/11/spm/128/svar/1278653/1568217.pdf>.

Ministeriets anvendelse af "Delvis sund aldring" betyder, at ministeriet antager, at flere ældre kan klare sig selv. FOA mener ikke, at der er tegn på et stigende antal leveår uden funktionsnedsættelse og at man derfor ikke kan regne med at de ældre derfor i flere år end tidligere kan klare sig selv.

Finansministeriets skøn for det demografiske udgiftstræk dækker over alle aldersgrupper og dermed ikke kun ældreområdet, jf.

<http://www.ft.dk/samling/20131/almdel/fiu/spm/83/svar/1108407/1328890.pdf> og det samlede udgiftstræk på 0,4 pct. om året i kommunerne i perioden 2016-2020 - svarende til ca. 1 mia. kr. mere om året - dækker således over en række andre områder; fx børneområdet.

¹³ Politiken 20. februar 2016 <http://politiken.dk/debat/ECE3076277/de-nye-tal-er-alvorlige-sager---det-ligner-en-stress-epidemi/>

¹⁴ Politiken 20. februar 2016 <http://politiken.dk/debat/ECE3076277/de-nye-tal-er-alvorlige-sager---det-ligner-en-stress-epidemi/>

¹⁵ Politiken 7. december 2015 <http://politiken.dk/okonomi/arbejdsmarked/ECE2961483/140000-kvinder-vil-blive-ramt-af-langvarig-stress/>

¹⁶ Danmarks Statistisk fraværstatistik: <http://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=23293>

¹⁷ Kronik Jyllandsposten 15. december 2015 <http://www.kl.dk/ledelse/Tre-myter-om-det-psykiske-arbejds miljo-id194376/>

¹⁸ Politiken 23. februar 2016 <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE3080526/konservativ-borgmester-debatterer-om-stress-paa-et-pinligt-lavt-niveau/>

¹⁹ Kilde: Økonomisk ugebrev: Ledelse, nr. 10, 15. maj 2015.

²⁰ Kilde: Se note ¹⁹19.

²¹ Kilde: Se note 19.

²² Kilde: Børsen 9.4.2015.

²³ Kilde: Jyllandsposten/dansk Aktieanalyse 2.juni 2015.

²⁴ Kilde: AE-rådet (11.03.16): "Formuerne koncentrerer sig i stigende grad hos de rigeste". Online:

http://ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_formuerne-koncentrerer-sig-i-stigende-grad-blandt-de-rigeste.pdf

²⁵ Kilde: Danmarks Statistik: "Højeste lønstigninger til ansatte i kommunerne". Online:

<http://www.dst.dk/da/Statistik/NytHtml?cid=23386>

²⁶ Kilde: LO (21.09.15): "Lønudviklingen i 2. kvartal 2015 - Fortsat reallønsfremgang og lavere lønstigninger end i udlandet". Online:

https://www.lo.dk/Politik/Okonomiskpolitik/Statistik-Nyt/~media/LO/Politikomrader/Samfund/Okonomi/Statistik_nyt/Loen_priser/Loen_priser_2015-2ny.ashx

²⁷ Kilde: Se note 26.

²⁸ Kilde: DØR (2014): "Dansk økonomi, efterår 2014", kap. 2, s. 182. Online:

http://www.dors.dk/files/media/rapporter/2014/e14/e14_kapitel_2.pdf

²⁹ Kilde: Rockwoolfondens forskningsenhed (sep. 2015): "Kontanthjælpens værdi udhulet gennem 25 år". Online:

http://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/01/NB_september2015_DK_Kontanthjelp_WEB.pdf